

UN SCHIT DIN JUDEȚUL DÎMBOVIȚA MAI PUȚIN CUNOSCUȚ : SCHITUL CĂLUGĂRULUI THEODOSIE

SPIRIDON CRISTOCEANU

Cea mai veche atestare documentară a acestui schit, cunoscută pînă astăzi, o constituie hrisovul lui Grigore Ghica, domnul Țării Românești (1660—1664, 1672—1673), din 11 august 1664, prin care întărea Mitropoliei din Tîrgoviște „metoh schitul ce să chiiamă Dealul Banului, în Valea Teiușului, în județul Dămboviții, ce iaste sfântul hram arhistratigru Mihail i Gavriil”.¹

Puținele documente care s-au păstrat despre acest schit — poate că nici n-au fost prea multe — ne furnizează date insuficiente, unele chiar contradictorii, pentru a face o reconstituire amplă a istoricului său. Vom încerca cu ajutorul acestor documente rămase să vedem cine și cînd a construit schitul, în ce loc, cît timp a existat acest schit, ce moșii avea etc.

Începînd cu locul unde se afla schitul, în hrisovul lui Grigore Ghica se vorbește despre „schitul ce să chiiamă Dealul Banului, în Valea Teiușului, în județul Dămboviții”. Probabil că în hrisov schitul este numit „Dealul Banului” pentru că se afla în Dealul Banului, dar în acest caz nu mai putea să fie în Valea Teiușului. Dealtfel Valea Teiușului este destul de departe de Dealul Banului sau Dealul lui Ban.

Într-un zăpis din 3 ianuarie 1762 — e adevărat mult mai tîrziu — al unor moșneni din satul Scheiu, județul Dîmbovița, se vorbește despre „o moșioară ce să cheamă Piscul Banului, de unde au fostu schitul lui Theodosie ermonahul”. Potrivit acestui zăpis schitul ar fi fost în Piscul Banului.² Într-un alt zăpis al acelorași moșneni din Scheiu, după 3 ianuarie 1762, este vorba deasemenea de „moșia care să cheamă Schitul Banului”.³ La 11 octombrie 1840 se face hotărnicia moșiei Piscul Banului sau Dealul Schitului, din plasa Dîmbovița, județul Dîmbovița. Desigur că moșia Piscul Banului mai este numită Dealul Schitului pentru că aici a fost un schit, poate schitul călugărului Theodosie.⁴

1. Arh. St. Buc, Mitrop. Țării Rom., CCCXXXVIII/12 (nr. 4).

2. Ibidem, Ms. 127, f. 373 v.

3. Ibidem, f. 374.

4. Bibl. Acad., Ms. 660, f. 187 v.

Bazîndu-ne numai pe aceste documente, credem că schitul se afla sau în Piscul Banului sau în Dealul Banului, dar în nici un caz în Valea Teişului. Atît Piscul Banului cît şi Dealul Banului se află astăzi pe teritoriul satului Scheiu, comuna Ludeşti, judeţul Dimboviţa, şi sînt unul în continuarea celuilalt.

În ceea ce priveşte ctitorul acestui schit, în hrisovul lui Grigore Ghica se spune : „Pentru că acest schit şi cu această moşie şi cu viile ce scriu mai sus fost-au ale lu Teodosie călugărul, făcut de dănsul, cu munca lui, aleasă de părinţii lui şi de fraţi...“, iar în zăpisele scheienilor din 3 ianuarie 1762 se vorbeşte despre „schitul lui Theodosie ermonahul“. Rezultă din aceste documente că cel care a construit schitul a fost călugărul Theodosie.

Tot Theodosie este cel care face schitul metoh Mitropoliei în zilele primei domnii a lui Grigore Ghica (sept. 1660 — aug. 1664). Actul prin care se făcea metoh acest schit Mitropoliei, văzut şi de Grigore Ghica, fusese scris chiar de Theodosie.

În privinţa anului sau anilor cînd a fost construit schitul în hrisovul lui Grigore Ghica se spune : „Pentru că acest schit... fost-au ale lu Teodosie călugărul, făcut de dănsul, cu munca lui,... făcut încă mai din nainte vreme şi tot l-au ţinut pă seama lui cu bună pace“. Acest „din nainte vreme“ ar putea fi chiar începutul secolului al XVII-lea.

În hrisovul lui Grigore Ghica, din 11 august 1664, sînt enumerate şi moşiile cu care schitul a fost făcut metoh Mitropoliei. Acestea erau : „...moşia ce iaste înprejurul schitului, aleasă şi hotărîtă încă mai denainte vreme, şi cu alte părţi de ocină de preste tot hotarul Şheilor, din câmpu, din pădure, din apă, şi cu vad de moară în apa Potocului, şi cu livezi de coasă, şi cu grădini cu pomi, şi cu viile de la schit, şi cu moşie din Dealu Pupezii, însă să se ştie din apa Pupezii până în apa lu Ban“.

În comparaţie cu alte schituri din ţară, domeniul acestui schit, dacă poate fi numit aşa, era neînsemnat. Trebuie să avem însă în vedere că acest schit n-a beneficiat de danii de la domni, boieri sau alte persoane, ca alte schituri ci „Teodosie călugărul el au închinat acest schit care scrie mai sus metoh sfintei Mitropolii şi cu toate moşiile ce au avut date de la părinţii lui aleasă de fraţii lui şi ce au cumpărat el pre munca lui de la megiaşii din Şchiei, de la tot satul ca să fie sfintei Mitropolii de întărire,...“.⁵

După închinarea schitului metoh Mitropoliei, documentele nu ne mai dau ştiri despre el. La 3 ianuarie 1762, cinci moşneni din Scheiu dădeau un zăpis mitropolitului „pentru o moşioară ce să cheamă Piscul Banului, de unde au fostu schitul lui Theodosie ermonahul“. Rezultă deci că în 1762 schitul nu mai exista.

5. Arh. St. Buc., Mitrop. Țării Rom., CCCXXXVIII/12 (nr. 4).

În legătură cu moșia Piscul Banului moșnenii scheieni mărturisesc că este a Mitropoliei, dar că a fost și este stăpînită de Mincu Călinescu, fiul clucerului Pătrașcu Călinescu, pentru o datorie pe care un nepot al lui Theodosie o avea la Mincu Călinescu. Chiar de la ei luase Mincu 5 taleri pentru niște ghindă.

În legătură cu Theodosie, al cărui prenume de mirean nu-l cunoaștem, documentele ne mai dau și alte știri. Era născut în satul Dobrești-Muscel, azi județul Argeș, și făcea parte din neamul Cerceleştilor⁶. Încă din tinerețe, Theodosie ceruse de la tatăl său partea de moșie din Dobrești ce i se cuvenea. Cunoaștem și limitele acestei moșii, Cornetul, pe care Theodosie a primit-o de la tatăl său. Astfel, ea se întindea „pă Braia, pă Fântănila, pă buza piscului, drept în matca Cărcinovului, matca Cărcinovului în sus, până unde să înpreună matca Văii Cărcinovului cu matca Văii Frasinului, drept la deal, spre apus în tîlfă, unde s-au tăiat turcul, peste Păscări, pă alătura cu hotariul boțesc în Cornet, în movilă, dreptu devala în apa Văii Boțescăi, la strîmturie, iar în hotarul boțesc, iar și din Braia până în codița Brăii, în mărul codeșil dreptu devala în apa văii Boțescă, în gura iazului morii mele, iar și matca în sus Văii Boțescăi iar și în hotar”⁷.

Călugărindu-se — nu știm cînd — el construiește schitul pe care între septembrie 1660 și august 1664 îl face metoh Mitropoliei. În 1676—1677 mai trăia încă, însă în diata pe care o face acum menționează : „Și ajungîndu-mă vremea moarții, și perindu-mi vedirea, am pus pă Păun, nepotul mîiu, copilul mîiu din casă. Și am scris eu, Păun, cu zisa părintelui Theodose”. Probabil că Theodosie orbise din cauza bătrîneții, și putea să aibă la această dată în jur de 80—90 de ani. În acest caz, el era născut la sfîrșitul secolului al XVI-lea.

În 1676—1677 Theodosie lasă prin diată Mitropoliei din București toată averea sa din Dobrești : „...să aibă a stăpîni sfînta Mitropolie cu casile mele, cu viile mele, cu moara mea din apa Văii Boțescăi, cu hăleștiu mîiu din apa Văii Cărcinovului, și cu toate lucrurile ce le-am încredințat eu după călugăriia mea”. De asemenea, prin această diată lasă Mitropoliei și moșia sa Cornetul a cărei întindere am arătat-o mai sus⁸. Prin ceea ce lasă după moartea sa, Theodosie apare ca destul de înstărit. Mitropolia n-a intrat însă în stăpînirea averii lui Theodosie, pentru că rudele sale n-au dat diata Mitropoliei, ci au stăpînit ei această avere. În 1802, niște urmași ai lui Theodosie găsesc diata din 1676—1677 prin care înaintașul lor lasă Mitropoliei averea sa din Dobrești și o predau, urmînd ca Mitropolia să intre în stăpînirea Cornetului⁹.

Prezentăm în continuare cinci documente inedite referitoare la

6. Ibidem, LVII/161.

7. Ibidem, CCXC/11.

8. Ibidem.

9. Ibidem, LVII/161.

schitul călugărului Theodosie. În transcrierea lor am completat tacit prescurtările ce nu dau loc la îndoieli, iar între paranteze drepte am făcut întregirile susceptibile de mai multe soluții.

1

1664 (7172) august 11, București

Grigore Ghica voievod întărește Mitropoliei din Tîrgoviște schitul Dealul Banului, din județul Dîmbovița, pe care l-a făcut metoh Mitropoliei, cu toate averile sale, călugărul Teodosie.

† Milostiiu bojiu, Noi Grigore vovoda, gospodariu zeml[e] Vlahiscoe, sinû velicago i preadobrago starago Io Ghica vovoda Davat gospodstvo mi siiu povelenie gospodstva mi sfintei și dumnezeestii Mitropolii, din oraș, de în Tîrgoviște, unde iaste sfântul hram Văsneseniaga boga i spasa nașago Isusa Hrista și cinstului părintelui Ștefan, arhiepiscupu i mitropolit sfintei Mitropolii, și tuturor călugărilor căți vor lăcui în sfânta Mitropolie, ca să fie sfintei Mitropolii metoh schitul ce să chiiamă Dealul Banului, în Valea Teiușului, în județ(ul) Dâmboviț[i], ce iaste sfântul hram arhistratigu Mihail i Gavriil prosbesplenii, și cu toată moșia ce iaste înprejurul schitului, aleasă și hotărâtă încă mai denainte vremea, și cu alte părți de ocină dă preste tot hotarul Șchieilor, din câmpu, din pădure, din apă, și cu vad de moară în apa Potocului, și cu livezi de coasă, și cu grădini cu pomi, și cu viile de la schit, și cu moșie din Dealu Pupezii, însă să se știe : din apa Pupezii până în apa lu Ban.

Pentru că acest schit și cu această moșie și cu viile ce scriu mai sus fost-au ale lu Teodosie călugărul, făcut de dânsul, cu munca lui, aleasă de părinții lui și de frați, făcut încă mai din nainte vreme, și tot l-a ținut pã seama lui cu bună pace. Iar cînd au fost acum în zilele domniei mele, iar Teodosie călugărul el au închinat acest schit care scrie mai sus metoh sfintei Mitropolii și cu toate moșiile ce au avut date de la părinții lui aleasă de frații lui și ce au cumpărat el pre munca lui de la megiiașii din Șchiei, de la tot satul ca să fie sfintei Mitropolii de întărire, iar lu Teodosie călugărul în veci pomenire lui și părinților lui, și cu zapis de la mîna lui scris cu slova lui, și cu mare legătură precum am văzut domnia mea și zapisul la mîna părintelui Ștefan mitropolitul.

Drept aceia, domnia mea încă am întărit cu această carte a domniei mele, ca să fie sfintei Mitropolie ce scrie mai sus acest schit metoh, și cu toată moșia, și cu viia, și cu tot venitul moșii ohavnică în veac.

Sej[e]ubo svedetelie postavi gospodstvo mi : Gheorghe Băleanul vel ban, Stroe vel vornic, Chirca vel log[ofă]t, Dumitrașco vel vist[ier], Toader Sturzea vel spătar, Colțea vel cluc[er], Badea vel post[el]-

nic].¹⁰ vel peh[arnic], Preda vel stol[ni]c. Papa vel comis, Bădis-lav vel slug(e)r. Stoia vel pitar.

I ispravnicu Vălcu l v[tori] log[ofă]t.

I napisah az, Dumitrașco log[ofă]t, vă nastol u București, me-s[e]ta avg[us]t 11 dni, leat 7172 [1664].

Arh. St. Buc., Mitropolia Țării Românești, CCCXXXVIII/12 (nr. 4).

Copie din 14 martie 1778.

(Copie ibidem, ms. 127, f. 373—373 v.

2

[1676 septembrie 1 — 1677 august 31] 7185.

Diața călugărului Theodosie, prin care lasă Mitropoliei din Bu-curești toată averea sa din Dobrești-Muscel.

† Adică eu, să se știe, din tinerețile mele, eu, călugărul Theodose, din flăcăiiala mea cerut-am la tată-miu acest codru de loc anume Cor-netul, pă Braia, pă Fântănil, pă buza piscului, drept în matca Cărcino-vului, matca Cărcinovului în sus, până unde să împreună matca Văi[i] Cărcinovului cu matca Văi[i] Frasinului, drept la deal, spre apus în țălfă, unde s-au tăiat turcul, peste Păscari, pă alătura cu hotariul bo-tesc în Cornet, în movilă, dreptu deval în apa Văi[i] Boțescăi, la strimturie, iar în hotarul boțesc, iar și din Braia până în codița Brăi[i], în mărul codeșil, dreptu deval în apa Văi[i] Boțescă, în gura iazului morii mele, iar și matca în sus Văi[i] Boțescăi iar și în hotar.

Și când au făcut părintele acest risov au fost mulți oameni întâm-plați care să vor iscăli mai jos : popa Sărbă i popa Stan ot Boțesti, Do-turie ot Căndești i Vlaicul i Stancul i Radu log[ofăt] Cercel, ne-am pus iscăliturile.

7185 [1676—1677].

Pentru Is. Hristos, Dumnezeuul nostru, și pentru păcatele părin-ților noștrii, și pentru ale noastre lăsat-am acest hrisov și în loc de diiață la sfînta Mitropolie a Bucureștilor ca să fie pomeniți părinții noștri, și noi, și tot neamul nostru, să aibă a stăpîni Sf[ă]nta Mitro-polie cu casile mele, cu viile mele, cu moara mea din apa Văi[i] Bo-țescăi, cu hăleștiu meu din apa Văi[i] Cărcinovului, și cu toate lu-crurile ce le-am înpodobit eu după călugăriia mea, fi[i]nd că tot codru l-au și dat, dar am făcut schimb cu Cărstea portărel, în județul Dăm-boviț[i], de me-a dat moșie Țiula. Iar cine va impresura acest codru de loc, anume Cornetul, să fie supt blestem : ias(ă) șchiopi, orbi, muții, sărăcăcioși. Iar cine va arăta să fie blagoslovit de Domnul nostru Is. Hs., de patriarhul Țarigradului și de părintele mitropolit vlădica, și de mine.

Și ajungându-mă vremea morți, și perindu-mi vedirea, am pus

10. Loc alb.

pă Păun, nepot[ul] miau, copil[ul] mieu din cas[ă].
 Și am scris eu, Păun, cu zisa părintele Theodose.

Arh. St. Buc., Mitropolia Țării Românești, Orig. CCXC/11, LVII/
 163, f. 25; ms. 135, f. 78v—79.

3

1726 (7270) ianuarie 3.

Trei megieși și doi preoți din satul Scheiu, județul Dimbovița, mărturisesc că moșia Piscul Banului, județul Dimbovița, unde a fost schitul călugărului Theodosie, a fost stăpinită de către Mincu Călinescu, feciorul clucerului Pătrașcu Călinescu.

Noi, megiașii din satul Șchiei, dinpreună cu preoții, dat-am scrisoarea noastră de adeverință la cinstită mâna părintelui vlădicăi pentru o moșioară ce să cheamă Piscul Banului, de unde au fost schitul lui Theodosie ermonahul. Și trimițându dichiul Târgoviștii pe moș popa Ion Cojocă aici la noi cu hrisovul domnesc și o carte de blestem. noi așa am mărturisit, cu frica lui Dumnezeu, știindu că iaste a Mitropoliei, nu ne-am atinsu dă nimic, ci dumnealui coconul Mincul Călinescul, feciorul dumnealui cluc[er] Pătrașco Călinescu, o au stăpinit până acum. că și la noi au luat taleri 5, venitul acei moșii după niște ghindă dă-rămături.

Așa știm și mărturisim.

Ghen[arie] 3 dni, 7270 [1762].

Eu popa Radul ot Șchiei.

Eu popa Șarban ot Șchiei.

Nedelco sătean.

Eu Costandin săteanul.

Eu Pătru Păcurăresc.

Arh. St. Buc., Mitropolia Țării Românești, ms. 127, f. 373v. Căpie.
 [d. 1762 ianuarie 3]

4

[d. 1762 ianuarie 3].

Patru moșneni din satul Scheiu, județul Dimbovița, mărturisesc că venitul moșiei Schitul Banului, județul Dimbovița, a fost luat de către Mincu Călinescu pentru o datorie ce o avea la un nepot al călugărului Theodosie.

Adică noi, moșneanii din satul Șchiei, iată că viindu omul preasfinției sale părintelui vlădicăi ca să dăscoperim și să dovedim moșia care să cheamă Schitul Banului, dar noi știindu că o mănăncă unii și

alții cu dreptul nu o am arătat atunci. Iar acum, făcându-se stăpânire tot de unde o am știut de la moșii noștri, noi am mărturisit și noi pă unde ne-au spus și noao moșii noștri, dar amestecarea coconului Min-cul Călinescului nu au fostu de alta făr de cât avându oarece datorie la un nepot al lui Theodosie călugărul cu aceia veniia de lua venitul aceș-tii moșii ce să afla.

Aceasta știm și mărturisim înaintea lui Dumnezeu și înaintea sfinției tale.

Eu Calistru monah.

Eu Șarban, sin Calistru monahul.

Eu Pătru Păcurăresc.

Eu Costandin Păcurăresc.

Arh. St. Buc., Mitropolia Țării Românești, ms. 127, f. 374.

Copie.

Datat după documentul din 3 ianuarie 1762.

5

1802 decembrie 2.

Diaconul Badea Cercelescu și alte rude ale sale din Dobrești, județul Muscel, descoperind diata prin care călugărul Theodosie, ce era din neamul lor, lăsase Mitropoliei din București toată averea sa din Dobrești, o predă Mitropoliei și mărturisește că această avere fusese stăpînită de neamul Cerceleştilor, și nu de Mitropolie.

Adică noi, neamul Cerceleştilor, din bătrâni, care mai jos ne vom iscăli, încredințăm cu acest zapis al nostru la prea cinstită blagoslovitoareă dreapta prea sfinții sale părintelui mitropolit al Ungrovlahiei, precum să știe că la moartea răposatului părintelui nostru Theodosiie ce au fost chear din neamul nostru, și voind s-au ales partea cea bună luindu schisma călugării cu care s-au făcutu călugăr al sfintei Mitropolii care la moartea lui au lăsatu adiată în scris la mâinile noastre pentru toată partea lui de moșie ce i s-au datu bună de la părinții lui, bașca de frații lui, numai și numai partea ce i s-au făcutu atăta cătu și cumpărătoarea ce au cumpărat-o pe munca lui după ce s-au închinatu sfintei Mitropolii totu aicea la Dobrești, moșia Cornetului citu și Piscul Banului și altele care mai urmează din cele bune părți ale sfintii sale cu toate alte scrisori s-au lăsatu la Mitropolie. Dar adiată și daniia ce au dăruitu moșia Cornetului sfintei Mitropolii ne-au lăsatu la mâinile noastre, și noi, socotind după firea omenească ca s-o tăgăduim și s-o mănecăm noi pă care o am și mănecatu până acum. Unii din cei ce n-am știutu adiată moșului nostru și daniia ce au dăruitu

sfintei Mitropolii, dar acuși cu acest următor anu cu leat 1802 gășind noi adiiata, singuri am venițu cu dânsa la dumnealui popa Pavel ipis-tatu Pătro[i]i și i-am dat-o în mână, rugîndu-l ca să intre în stăpînire pã moșia Cornetului făr nici o pricină, fiindcă este bună a sfintei Mi-tropolii, și atātu despre neamul nostru, cătu și despre alți întru nimic să n-aibă supărare sfânta Mitropolie, căci moșia este danie curată, ohabnică. fără nici o cheltuială. Iar cine să va scula cu vreo înpotri-vire, noi să avem a răspunde.

Și pentru credință ne-am iscălitu mai jos, puindu-ne și degetile în loc dă pecetiie.

1802 dichemvrie 28.

Eu, diiaconu Badea Cercelescu ot Dobrești, adeverez.

Eu, Stancu Cercelescu ot tam, adeverez.

Eu, unchiașu Preda ot tam, adeverez.

Eu, Ionu ot tam, adeverez.

Cu frații și băeții noștri adevărim.

Arh. St. Buc., Mitropolia Țării Românești, Orig. LVII/161, 155 — b, f. 6, 163, f. 25 v.

UN ERMITAGE DE DÉPARTEMENT DÎMBOVIȚA PEU CONNU :

L'ERMITAGE DU MOINE THEODOSIE

R é s u m é

Le moine Theodosie a bâti cet ermitage avant de 1664 sur la colline du gouverneur, aujourd'hui le village Scheiu, commune Ludești, le département Dimbovița.

Les premiers jours du règne de Grigore Ghica (1660—1664) cet ermitage, avec ses richesses, est fait metoh à l'institution supérieure de l'église orthodoxe de Tîrgoviște. En 1762 il n'existait plus.

Quant à Theodosie, il est né dans le village Dobrești-Muscel aujourd'hui le département Argeș, et il appartenait à la famille Cerceleștilor. En 1676—1677, par un document il donne toute sa fortune de Dobrești à l'institution supérieure de l'église orthodoxe de Bucarest.

Dans l'annexe sont spécifiées cinq documents relativement à cet ermitage : le 11 août 1664, 1 septembre 1676—31 août 1677. 3 janvier 1762, après 3 janvier et 28 décembre 1802.